

Welkom in Dubai, het schijnparadijs op aarde

“Op ecologisch vlak is Dubai een ramp. De Emiraten hebben de grootste ecologische voetafdruk ter wereld.”

- Nick Hannes

Je fotoboek over Dubai heet *Garden of Delight*. Vanwaar die wat mysterieuze titel?

Nick Hannes (fotograaf): ‘*Garden of Delight*’ heb ik van Jeroen Bosch’ schilderij ‘The Garden of Earthly Delights’ (‘De Tuin der Lusten’). Het is een religieus drieluik waarvan het middenpaneel een dystopisch schijnparadijs afbeeldt waarin de mens, omringd door allerlei fabeldieren, zich te goed doet aan de aardse geneugten na de zondeval. Bosch had moralistische bedoelingen met dit schilderij. Hij wilde de zondigheid van de mens aan de kaak stellen, en de mens aanzetten om op het rechte (godvrezende) pad te blijven. Met dat moralistische aspect ben ik zelf niet bezig, maar de idee van het schijnparadijs vond ik wel erg toepasselijk voor Dubai.

Dubai wordt immers vaak als een succesverhaal beschouwd, een eiland van stabiliteit en economische welvaart in het tumultueuze Midden-Oosten. Maar dat is slechts een kant van de medaille. Dubai’s model van high-speed urbanisatie is op sociaal en ecologisch vlak alles behalve een goed voorbeeld voor de wereld. Het economisch en maatschappelijk model van Dubai is niet houdbaar.

Dubai is het typevoorbeeld van de ‘generische stad’ (een term van Rem Koolhaas), de stad als een wit product, of als een Hilton Hotel: overal ter wereld hetzelfde. De stad zonder historische gelaagdheid, zonder eigen karakter, zonder authenticiteit. Je zal in mijn foto’s vrijwel geen elementen terugvinden die ‘couleur locale’ uitstralen (uitgezonderd de klederdracht van de Emirati dan). Alles is import, copy-paste en simulacrum.

Een ander belangrijk kenmerk van de nieuwe stedelijkheid is de ‘capsularisering’ van de samenleving. In zijn boek ‘De capsulaire beschaving’ analyseert Lieven De Caeter de toenemende tendens van afscheiding en uitsluiting in onze geglobaliseerde maatschappij. We leven in een duale wereld: De eerste wereld is een archipel van afgeschermd eilanden of ‘capsules’, waar het aangenaam toeven is. De tweede is al de rest: een oceaan van chaos, uitsluiting, armoede.

In de capsulaire beschaving wordt het publieke domein gepri-vatiseerd. Capsulaire architectuur, zoals gated communities en shoppingcentra, simuleert openbaarheid op privé-domein. De nieuwe stedelijkheid is er een van artificiële binnenruimten. Buiten is no-go-area.

Er zijn duidelijke parallellen te trekken tussen het proces van urbanisatie in Dubai en het verschijnsel van capsularisering zoals beschreven door De Caeter. Op lokaal vlak is er de segregatie tussen inwoners (de ‘haves’) en gastarbeiders (de ‘have-nots’). Op internationaal vlak kunnen de Emiraten be-

schouwd worden als één grote capsule, een stabiel eiland in het woelige Midden-Oosten.

Een capsulaire samenleving is geobsedeerd door veiligheid en controle. Niet iedereen is welkom in de ‘capsules’. Ook dat is alom tegenwoordig in Dubai: CCTV camera’s, veiligheidspersoneel, bureaucratie ter controle, ...

Fotografisch focust ‘*Garden of Delight*’ vooral op consumen-tisme en de entertainment-industrie. Dubai is van een regionale handelspost in de jaren ’60 geëvolueerd naar een heus metapretpark. Dat overaanbod aan entertainment is dodelijk is voor de menselijke verbeelding. Het stompt af, en het leidt af van echte problemen in de samenleving.

‘*Garden of Delight*’ gaat over meer dan enkel de stad Dubai. Ik beschouw deze reeks als een visuele case-study van de nieuwe stedelijkheid. Dubai als ultieme speeltuin voor globalisering en kapitalisme zonder (ethische) grenzen. Wat in Dubai gebeurt, gebeurt ook elders in de wereld, ook bij ons, zij het in mindere mate en minder zichtbaar, minder excessief. Ook bij ons is er die overdreven obsessie met veiligheid en controle (cfr. Het veiligheidsbeleid van voormalig minister Jambon). Ook bij ons neemt entertainment een steeds belangrijkere plaats in op tv, in de media, ... De verstengeling van de economische elite (zeker de real estate sector) met de politieke macht, is niet enkel in Dubai realiteit, maar eigenlijk overal ter wereld. De economie weegt altijd en overal zwaarder door op de weegschaal dan ecologische of sociale afwegingen. Privatiseringen passen eveneens in die neo-liberale logica. Om maar te zwijgen over de toenemende kloof tussen de (super-)rijken en de armen.

‘*Garden of Delight*’ is aldus een maatschappij-kritisch werk over de stad in het neo-liberale tijdperk.

Hoe ben je bij de productie concreet tewerk gegaan? Hoe is het boek praktisch tot stand gekomen?

Ik heb 5 reizen naar Dubai gemaakt tussen januari 2016 en januari 2018, en was telkens twee weken ter plaatse. De voorbereiding was cruciaal om dit project te doen slagen. Eerst komt de research: lezen en online opzoekwerk, om het functioneren van de maatschappij in Dubai te begrijpen. Vervolgens lijstte ik alle plekken op die potentieel interessant zouden zijn om te fotograferen. Maanden voor vertrek contacteerde ik die plekken om afspraken te regelen. Dat was zeer arbeidsintensief, en vaak een kwestie van aandringen. Dankzij de verkregen toelatingen en een goed geplande agenda kon ik ter plekke heel efficiënt werken. Zonder toelatingen kan je als fotograaf niks komen doen in Dubai, tenzij de skyline of de woestijn fotograferen.

Dubai is een controlemaatschappij, men wil altijd weten wie wat komt doen en waarom. Ik vermoed dat men schrik heeft voor het besmeuren van het imago, dat ten alle prijs hooggehouden moet worden. Dubai is een merk, en merken houden niet van slechte reclame.

Ik stelde me meestal voor als fotograaf van een krant of magazine (wat niet eens gelogen is: ik lever geregeld stukken aan de krant). Een boek of tentoonstelling maakt hoegenaamd geen indruk op de PR-verantwoordelijken. Dat gaat voorbij hun markt-logica. Wie daarvan afwijkt, is plots verdacht. De enige taal die daar wordt begrepen is de taal van de commercie.

Waarom is dit boek er nu gekomen? Nogal evident: Dubai is “booming business”?

Ik had begin 2016 geen actuele aanleiding om iets rond Dubai te doen. Ik start projecten omdat ik daar zin in heb, en trek me niets aan van wat de markt op dat moment vraagt of wat op dat moment populair of in is. Ik wilde een werk maken rond de dynamiek van de nieuwe stedelijkheid en het gegeven van marktgedreven urbanisatie. Ik had voor mijn vorige boek ‘Mediterranean. The Continuity of Man’ o.a. foto’s gemaakt van de impact van het massatoerisme in aan de Spaanse en Turkse kust. Daar wilde ik verder op doorgaan en zo kwam ik in Dubai terecht, het meest excessieve, het meest tot de verbeelding sprekende voorbeeld van die vorm van urbanisatie.

Een gelukkig toeval is dat in 2020 de Wereldtentoonstelling ‘Expo 2020 Dubai’ zal plaatsvinden. Ik verwacht de komende twee jaar zeer veel aandacht voor de stad, ook voor de achterkant ervan.

Wat is je favoriete foto uit het boek en waarom?

De Emirati jongens aan de pooltafel in het entertainment complex Hub Zero. Het beeld verenigt twee werelden: de lokale cultuur en de geïmporteerde geamëricaniseerde leefwereld, in een bevreemdende retro-futuristische setting.

Het is een foto die heel duidelijk mijn stempel draagt denk ik. Een weinig spectaculaire doch evenwichtige compositie, een hoge techniciteit, een beetje absurde humo, een inhoudelijke gelaagdheid én een Bressoniaans moment décisif (de tong uit

de mond). De combinatie van deze factoren levert een theatraal beeld op, dat geënceneerd lijkt maar het niet is. Die frictie tussen realiteit en fictie, tussen real en fake, speelt ook in Dubai als stad. Fotografie is het ideale medium om die spanning extra in de verf te zetten, omdat fotografie zelf een loopje neemt met de werkelijkheid.

De foto’s zijn tegelijk decadent en hyper (sur)realistisch. Ben je naar deze mix op zoek moeten gaan of lag deze bij wijze van spreken voor het rapen (fotograferen) in Dubai?

De meeste foto’s zijn het gevolg van doorgedreven research en planning, en liggen dus zeker niet voor het oprapen. Het gaat er om de interessante lokaties te filteren, en eens ter plaatse op zoek te gaan naar iets extra’s, dat vaak met toeval te maken heeft. Ik ben een grote fan van het toeval, vandaar dat ik niet actief ingrijp in wat er om me heen gebeurt. Dat zou de magie van de fotografie kapot maken, en de fun die ik beleef aan het fotograferen om zeep helpen. In de dagelijkse realiteit gebeuren voortdurend dingen die veel verrassender en absurder zijn, dan wat ik zelf had kunnen bedenken. De grote moeilijkheid, de uitdaging is om die op een boeiende manier vast te leggen.

De toekomstplannen voor Dubai zijn ook redelijk decadent en surrealistisch. Zo bestaat het idee om een ijsberg van 9.000 km ver naar Dubai te verplaatsen bij wijze van alternatieve drinkwatervoorziening annex toeristische attractie.

Dit soort voorbeelden zijn legio in Dubai. Graag jouw favoriete hilarische project(en).

Er zijn de afgelopen decennia behoorlijk wat projectideeën gelanceerd die de wenkbrauwen doen fronsen: De Iceberg Project is wat mij betreft de meest waanzinnige. Abdullah Al-Shehi, managing director van National Advisor Bureau Limited, een consultancy office dat zich als duurzaam en groen profileert, is de architect van het “Filling the Empty Quarter”-plan, waarin hij een groene jihad verklaart tegen global warming en verwoestijning. Zijn idee om Pakistaans rivierwater via een submarine pijpleiding naar de Emiraten te transporteren klinkt nog enigszins aannemelijk. Spectaculairder is zijn ‘Iceberg Project’,

waarbij sleepboten gigantische ijsschotsen van Antarctica naar de Emiraten zouden brengen, een afstand van 9000 km. “The icebergs are just floating in the Indian Ocean. They are up for grabs to whoever can take them”, zegt Al-Shehi. “The average iceberg contains up to 20 billion gallons of fresh water - enough to supply one million people for five years. But it could also be good for tourism. The sight of icebergs floating along the UAE coastline in the Arabian Sea could be a major new draw for tourists”.

Een ander nooit gerealiseerd project is de ‘Refrigerated Beach’, dat het luxe-hotel Palazzo Versace in 2008 aankondigde. Een netwerk van ondergrondse leidingen met koelvloeistof zou het zand draaglijk maken om op te lopen in het heetst van de zomer. Reuzenventilatoren zouden ondertussen voor een verkoelende bries zorgen. “We will suck the heat out of the sand to keep it cool enough to lie on. This is the kind of luxury that top people want”, zei Soheil Abedian, oprichter van het Palazzo Versace Hotel daarover.

In mijn tentoonstelling toon ik, naast mijn eigen foto’s, ook verzameld beeldmateriaal van zulke nooit gerealiseerde project ideeën, om de bezoeker een idee te geven van hoe ver projectontwikkelaars willen gaan in het ‘ontwikkelen’ van Dubai.

Welk inzicht, welke levensles(en) heb je zelf aan het maken van Garden of Delight overgehouden?

Een leefbare stad maak je niet louter op basis van commerciële en economische afwegingen, een leefbare stad groeit organisch. Als enkel winst maken van tel is, en er geen ruimte gecreeërd wordt voor kunst, cultuur, poëzie en rock ‘n roll, dan krijg je een zielloze, voorspelbare en oppervlakkige samenleving als resultaat.

Dubai wordt ontwikkeld zonder inspraak van de bevolking. Het is een hiërarchische maatschappij waarin de sheikh het laatste woord heeft. Zijn wil is wet. Niemand haalt het in het hoofd om daartegen te protesteren. Voorstanders van deze gang van zaken opperen wel eens dat grote bouwprojecten en infrastructuurwerken tenminste niet gehinderd worden door burgerinspraak, milieुरapporten en allerhande ambtenarij. Dat klopt. Het bouwtempo ligt enorm hoog in Dubai. Dubai is werkelijk

een natte droom voor real estate-haaien en blinde kapitalisten. Maar het bouwen van een leefbare, duurzame stad is voor hen allesbehalve een prioriteit.

Wat is volgens jou het grootste misverstand dat momenteel de ronde doet over Dubai?

Dubai oogt misschien als het succesverhaal van de Arabische wereld, het maatschappijmodel van deze stad is niet onschuldig: De stad is gebouwd op moderne slavenarbeid. Op ecologisch vlak is Dubai een ramp. De Emiraten hebben de grootste ecologische voetafdruk ter wereld.

Dubai wordt ook voorgesteld als dé cosmopolitische stad. Het klopt dat de hele wereld er heen trekt, als expat of als toerist. Dat resulteert echter niet in een multiculturele maatschappij, maar in een uniforme, generische eenheidsworst gebaseerd op Amerikaans consumentisme en entertainment.

Zou je Dubai aanraden als vakantie- of citytripbestemming?

Neem

Je eindigt je boek met de vraag “Dubai is veilig. Dubai heeft alles onder controle. Maar waar zijn de straatmuzikanten, de kinderen die op straat voetballen? Waar is de graffiti, de verrassing om de hoek, de poëzie, de ziel van deze stad?”

Wat zou je nu, na het maken van Garden of Delight, antwoorden op deze vraag?

Het was een retorische vraag. De dingen die ik opnoem, bestaan niet in Dubai. Graffiti bijvoorbeeld vind je alleen als branding-truk, om winkel een cool imago te geven. Maar echte, wilde graffiti is niet te vinden.

In Dubai houdt men niet van toeval en onvoorziene omstandigheden. Alles moet binnen de uitgezette krijtlijnen gebeuren. Alles wordt bekeken door een commerciële bril. Lees: het moet opbrengen. Menselijke activiteiten worden herleid tot hun economische waarde, mensen gereduceerd tot producenten/consumenten. De stad is herleid tot een markt.

—
€45,00 – ISBN 9791092265781 – reeds verschenen